

HOP-HOP NAMƏ

(1)

MİRZA ALİ ƏKBƏR TAHİRZADE
SABİR

Göndərən: [Ali.b.turk](#)
PDFləşdirən: [Gəcil Sayti](#)

EYLƏ BİLİRDİM Kİ, DƏXİ SÜBH OLUB

Eylə bilirdim ki, dəxi sübh olub,
Mürği-səhətək bir ağız banladım.
Səng şikəst eylədi balü pərim,
Banla mağın hasilini anladım.
Övci-fəza də görərək bayquşu
Səhdə qaqqılla yıram indi mən
Bir də məni vurma, aman, səngdil!
Rəhm elə, nıqqılla yıram indi mən
Ayçalağınlar, məni qorxuzmayın,
Mən sizə tərkiyələmişəm lanəni!
Seyrələyiz, övci-həvada uçuz,
Məndə gəzim səhnəçeyi-xanəni.
Ağlayın, ağlayın, cücelər,
Banla mara, banla mara bir daha!
Banla ma qadır sizə əhdim mənim,
Söyləmirəm: anlamaram bir daha!..

NOLUR ŞİRİN MƏZAQ ETSƏ MƏNİ HƏLVAYI -

HÜRRİYYƏT

Nolur şirinməzaq etsə məni həlvayi-hürriyyət,
Yəsəm bir löqmə onda, söyləsəm oxqay, hürriyyət!
De, xeyr olsun, yuxu gördüm ki, bir dərya kənarında
Töküblər yanbayan, qat-qat, bütün lay-lay hürriyyət
Yığıb da doldururlar kisə-kisə, bağlanır möhkəm,
Urullar təllə, dağdan da aşır balayi-hürriyyət.

Zibəs çoxdan bəri şövqündə idim mən bu həlvanın,
De dim, yaran, nolur verməz mənə bir payi-hürriyyət!

Sözüm xoş gəlməyib təhvildə, söylədi:

«Güm şo! Bədəsti kütə həz nəxl məcu xurmayi-hürriyyət?

Nə midanı ki, in dilbər bu gün məxsusi İlanəst,
Tu xud nə məhrəmi bərşahidi-zibayihürriyyət?»*

Kəmalı-yə's ilə məhrum olub, bir yanda əyləşdim;

Alıb bir kəştiyə doldurdular tay-tay hürriyyət.

Svistək qışqırıb, kəştirəvan oldu, baxırdım mən,

Hələ getməkdə idi zövrəqi-dəryayihürriyyət.

Ki, nəgəh bir qara bayraq açıldı dor ağacında,

Yazılmış onda bir xətti-müsibətəzayihürriyyət;

Oxurkən xətti mə'lum oldu kəştibanı qərq olmuş,

Qalıb dəryadə heyrən kəştiyi-də'vayihürriyyət.

Xüruşan mövclər hərsəmtən yeksər hücuma və,

Görüb əmvacı kəştidən ucaldı: vay, hürriyyət!

Bu səsdən səksənib durdum, götürdüm saətə baxdım,

NƏFSİN QƏRƏZİ, ƏQLİN MƏRƏZİ

Ey nəfs, fəz bildiyim üçün niya işin,

Da im edəm gərək gecə-gündüz sita işin;

Dinim və məzhəbim, əməlimdir nümayişin, Ş

imdi nədir bu yolda mənə, söylə, xahişin?

İfayə-əmri-vacibül-iz'anın eyləmə,

Məndən əmin ol, aləmi qurbanın eyləmə!

Gər olmasam bir işdə rəis, — eyləmə fəsad,

Mehrüvəfanı tərkedəmə, başlara mənə,

Sə'yimlə əlfiraqə dönər vəz'i-ittihad,
Bir pərəşəxlər mənə etməzsə inqiyad,
Mən öz bəyəm, itaəti-fərmanın eylərəm,
Məndən əmin ol, aləmi qurbanın eylərəm!
Bir şəxs in olsa əqli əgər min mənim qədər —
həç olmarəm riza olatəhsin mənim qədər!
Görsəm ki, xəlq edir onu təyin mənim qədər,
Bir hiylə eylərəm, edəməz cin mənim qədər..
Sanma ki, məkrü hiylə də nöqsanın eylərəm,
Məndən əmin ol, aləmi qurbanın eylərəm!
Təhti-rəyasətimdə rəvan olmayınca kar,
Ya olmayınca qəbzeyi-hökmümdə iqtidar,
Bir əmri-xeyri istərdə kim ki, intişar —
Cür'ətlə eylərəm onu filfövr tarimar,
Şöxsi qərzlə cümləni heyranın eylərəm,
Məndən əmin ol, aləmi qurbanın eylərəm!
Bir iş ki, xeyrim olmasa, əncəmə vermərəm,
Min çılpaq olsa da, birinə cəmə vermərəm,
Öz şə'nü cahımı bütün isləmə vermərəm,
Dərdi-vətənlə mən səni talanə vermərəm,
Əhli-diyarı zülm ilə giryanın eylərəm,
Məndən əmin ol, aləmi qurbanın eylərəm!
Çünki müəzzəz olmağa çoxdur təfəkkürüm,
Əmsalın ehtiramına artır təhəssürüm,
«Mən», «mən!» deməklə cümlə bilir var təkəbbürüm,
Olsa nolur neçə bülə həyə təşəkkürüm,

Onlarla vəsli-riştəyi-peymanın eylərəm,
Məndən əmin ol, aləmi qurbanın eylərəm!
Bir gün gəlir, olar da bilərlər xəyanətim,
Məndən tənəffür ilə qaçarlar cəmətim,
Onda yəqin qopar başıma öz qiymətim,
Artar qədim, gedər fərəhim, izzü şövkətim,
Əhdi pozub əgərçi mən üsyanın eylərəm,
Ey dağ, haray! Nə növ' ilə samanın eylərəm?!

XƏSİSİN HEYFİ, VARİSİN KEYFİ

Ey pul! Ey zövqi-dilü ruhi-tənü qüvvəti-can!
Biəbi əntə və ümmi sənəcanım qurban!
Əhli-aləm arayıb axtarır, eycan, səni,
hər bir növ' qılır dərdinə dərman səni,
Bir para şəxs eləyir mayeyi-ehsan səni.
Qədrini bilməz edir millətə qurban səni;
Aşiqəm mən sənəancaq olasan munisi-can,
Biəbi əntə və ümmi sənəcanım qurban!
Mailəm, cümlə bilir, dövləti-didarına mən
Ki, baxam sübhü məsaşövq ilə rüxsarına mən,
Dinimi, məzhəbimi sərfedəmisarına mən,
Dəyməyəmbatsa çəhəndirhəmədinarına mən,
Müstəhəqlər qala sənduqunəye ksər nigəran.
Biəbi əntə və ümmi sənəcanım qurban!
Ehtiramən səni hər gündə ziyarət edərəm,
Vacibüttaəsən, ancaq sənətaət edərəm,

Çəkərəm nazımı, təksirinə xidmət edərəm,
Nəməkü nanü pənir ilə qənaət edərəm,
Daş düşər başıma çatsa sənə bir həbbəziyan,
 Biəbi əntə və ümmi sənə canım qurban!
Bəslərəm can kimi, ey sevgili sərma yə səni,
Etmərəm sərf əbəs məscidə, mollayə səni,
 Ala bilməz oxusa minbir-iki ayə səni,
Vermərəm ac-ya la vac əhli-təmənnayə səni,
Görə bilməz üzünü sa il, əgər qussa da qan,
 Biəbi əntə və ümmi sənə canım qurban!
Bir günü m sənsiz əgər keçsə, min əfgən edərəm,
Səndən ötrü bütün övladımı giryən edərəm,
Qeyrətü şə'nimi hiفزində nigəhbən edərəm,
Bir gün öz canımı hətta sənə qurban edərəm,
Şad olur varisim, əmma gedərəm mən nigəran,
 Biəbi əntə və ümmi sənə canım qurban!
Ah, sədah, gedər ruhi-rəvanım dərəkə,
Mollalar hazır olur dəfnimə əldə çərəkə,
 Səni varislərimə eyləyərlər onlar tərəkə,
Eşidən olsa, görər kim, çıxır ahım fələkə,
Baxaram qəbrdə həsrətlə, xəsarətlə, əman!
 Biəbi əntə və ümmi sənə canım qurban!
Sənma varis mənə rəhmət oxuyub heyf çəkər,
 Səni təqsim edərək hər biri bir seyf çəkər,
Orda-burda, nə bilim, məsrəfə dib keyf çəkər,
Nərə bir Annanı, Sonyanı dutub zeyf çəkər,

Deyər ey sərv-qədü lələ-rüxü qönçə-dəhən,

Biəbi əntə və ümmi sənə canım qurban!

SƏRADƏN BİR ŞEYTAN DEYƏR: İNSANLAR,

İNSANLAR

Səradən bir dəli şeytan deyər insanlar, insanlar!

Nədir dünyanı dutmuş elmlər, irfanlar, insanlar!?

Qanan kim, qandırın kim, nəşri-irfan eyləyən
kimdir?

Sizi irşad edir görmürsünüz fəttanlar, insanlar!?

Ədəbdən, elmdən gərfezyiə b olsa əvə münnas,

Düşər şə'nü şərəfdən mollalar, işanlar, insanlar!

Sevərmi əhli-istibdad millət huşyar olsun?

Buna razı olurmu bir neçə vicdanlar, insanlar!?

Ayrılmış rəncbərlər, almaq istər həqqi-məşruin,

Nə yerdə qalmırsız bəylər, ağalar, xanlar, insanlar!?

Mühərrirlər, müfəttinlər usanmazlar, utanmazlar,

Yazarılar həzəblər, əfsanələr, hədyanlar, insanlar!

Şərarətdən çəkib əl, xeyrə mail olmayın bir dəm,

Kəsin başlar, alın canlar, tökün min qanlar,

insanlar!

Bəşərsiz, sizdə qan tökmək təbiidir, cibillidir,

Bu fitrətdən uzadıdır, şübhə siz, şeytanlar, insanlar!

Deylmi heyf dillərdən qübari-çəhl məhv olsun?

Neçin hər gündə qandan qopmasın tufanlar,

insanlar!?

Də ma də m nə fsi-ə mma rə de məkdə «üqtülül -ixva n»,
Neçin salim qala başlar, bədənlər, canlar, insa nlar?
Cəhələt pərdəsin çək etməyin, onda görərsiz kim,
Səədir cismlər, həm nəslər, şeytanlar, insa nlar!..

AMALIMIZ, ƏFKARIMIZ İFNAYİ -VƏTƏNDİR

Ama lımız, əfkarımız ifnayı -vətə ndir,
Kinü qə rəzü hirs biz ə z iynəti-tə ndir,
Əf'al yox, anca q işimiz la fi-də hə ndir,
Dünyadə əsarətlə büt ün ka m alırı z biz,
Qafqazlıları z, yol kə siriz, na m alırı z biz!
Əqrəbkimi neştər gücü var dırnağımız da,
İsla m susuz olsa, su yox barda ğımız da,
hər küncdə min tülkü yatıb çarda ğımız da,
Min hiylə qurub, rüt bəvü ikram alırı z biz,
Qafqazlıları z, yol kə siriz, na m alırı z biz!
Qafqazlı a dı aləmə ikra h-rəsa ndır,
Quldur, qoçumuz z ülm də mə şhuri-cə ha ndır,
Kim dersə tərəqqi e də riz, mə ncə, ya la ndır,
Vüxlü hə sə də a dət e dib, ka m alırı z biz,
Qafqazlıları z, yol kə siriz, na m alırı z biz!
Biz xoşla ma nıq dər si ki, min məktə b a çılı s m,
Gər min də məarif sözü dünya yə saçılı s m,
Məktəbdə nə hörmət ki, o sa ma nə qa çılı s m?
Meyxanədə votqa vurarı z, ka ma lırı z biz,
Qafqazlıları z, məst ola rız, na m alırı z biz!

Avropalı öz millətin ihya edir, etsin,
Şə'nü şə'rəfi-qövmünü ilə edir, etsin,
İnsanlığa dın dəhrdə iqba edir, etsin,
Qəflətdə yatıb, ad batırıb, nam alırız biz,
Başə yumuruq zolla dırız, kam alırız biz

SƏRHESAB

Səs ucalaşdı, qoymayın!
Millət oyaşdı, qoymayın!
Riştəyi-dərsə, məktəbə..
Cümlə dolaşdı, qoymayın!
İş yavalaşdı, qoymayın!
El uyuşub azanlara,
Gündə qəzet yazanlara,
Od vurulub qazanlara,
Qaynadı, daşdı, qoymayın!
həddidən aşdı, qoymayın!
Tərkələyin cavanları,
Zərəcə yoxdu qanları,
Sözləri doğru isə də,
Başları saşdı, qoymayın!
Çöhrə təməşdı, qoymayın!
Sehri, füsunu xoşlayın,
Şairi, şe'ri boşlayın,
Məktəb ilə bu firqənin
Bağrı badaşdı, qoymayın!

Nik bəti var, səsin kəsin!
Qarğa, dolaşdı, qoymayın!
Çox pis ulaşdı, qoymayın!
Kafir olub, vurun, vurun!
Riştəyi-ülfətin qırın!
Yazdığı şe'rşəq cırın!
Dinə sataşdı, qoymayın!
Küfrə bulaşdı, qoymayın!
Əqli, şüuru, fəhmi yox,
İrzü həyadəsəhmi yox,
Məzhəbi, dini, rəhmi yox,
İşləri yaşdı, qoymayın!
Lapdana başdı, qoymayın!
Qırıldı qaşdı, qoymayın!
Gözdən uzaşdı, qoymayın!..

AĞLAŞMA

Nə rəvadır əğniyələr baxa ac qalanə, ya rəb?
Bu nə söz ki, ac qalanə oluna ianə, ya rəb!
Çıxa canı ac qalanın gözünün bəbəklərindən,
Gedib işləsin, qazansın əlinin əməklərindən,
Nədir əğniyəyə xeyri oların yeməklərindən?
Yeməyib acından ölsə, dəxi xoş bəhanə, ya rəb!
Mənə boylə-boylə işdə deməyin söz, ey cəmaət!
Nəyimə gərək ki, yeksər qırılıb ölür də millət?
Yaradan xudayi-rəziq edəcək özü kəfələt,
Nə rəvə baxam fəqirə, ürəyim bula nə, ya rəb!

Bu qəzetçilər deyilmi ki, salıb biz i bə ləyə?
Elə bir iş olma mış hey verilir sə da-sə dəyə —
Ki, gərək kömək olunsun fəqərəyi-binəvəyə...
Elə puldu göndərilsin o ya nə-bu ya nə, ya rəb!
Sənə nə, evin yıxılsın, fəqərə üçün yanırısan?
Ata n oğlu qardaşıdır, nə də hiç bir ta nırısan?!
İki gözlərimdi pulum, kişi, bir məgər qanırısan!?
Onu vermək olmur axır hər ölən qalana, ya rəb!
Fəqərələr əğniyanın tanısının ne çin yaxasın?
Əgər açdı qarnı, satsın papağın, çulun-çuxasını
Edə əğniya da başqa işə dair öz səxasın,
Məgər azdı bəzlü bəxşi filanə, filanə, ya rəb!
Elə hey qəzet yazırısan, kişi, bircə mətləb anna!
Əməlin gör əğniyanın, yeri varsa, sonra danna!
Pulunu fəqirə versin, bəs acından ölsün Anna?
O məgər ki, Xansənəmdir, qapılar dolana, ya rəb?!

TÖ'MEYİ-NƏHAR

Çığıрма, yat, ay ac toyuq, yuxunda çoxca darı gör!
us, ay yazıq, fəza də ki üqabi-ca nşikarı gör!
Hinində daldalanma çox, həyətdə də dolanma çox,
Yiyəndə ki bıçağə bax, o tiği-abdarı gör!
Gətirdiyin yumurta dan nəticə cücə göz ləmə,
Qazanda qəyqanağə bax, ocaqdakı şərarı gör!
Taxıl, taxıl deyib də çox çığıрма zəngəzurlutəkli,
Bəyin, xanın, xanın, bəyin əlində ehtikarı gör!

Mənəm-mənəm deyənlərin inənma çox da qövlünə,
Gərəkli gündə onların qıçındakı fərarı gör!
Amandır, uyma vəzin hələvəti-kələmına,
Əba-qəbanı qovza bax, içində zəhrəmarı gör!
Bu əğniyələrin üzün görüncə ehtiyacdə,
Get, ey fəqiri-binəva, kəfən bürün, məzarı gör!
Bu inteliklərin* sözün gətirmə heç aralığa,
Oları görmək istəsən, şərabı gör, qumarı gör!
Palitqadır hər işləri, alışları, verişləri, O
larda bir əməlfəqət quru, boş iftixarı gör

VAY, VAY! NƏ YAMAN MÜŞKÜLƏ DÜŞDÜ İŞİM,

ALLAH

Vay, vay! Nə yaman müşkülə düşdü işim, allah!
Fəryadımə yet kim, yanırəm atəşə, billah!
İslamə xələl qatmadadır bir neçə bədxah,
İstərlər ola bəndələrin taği və gümrah,
Etdim nə yaman əsrə təsadüf, aman, ey vah!
La hövlə vələ qüvvətə illa və billah!
Məktəblər açıb eyləyin ehsanı, — deyirlər,
Məktəbdə qoyun ustulu, dasqanı, — deyirlər,
Pəpuç eləyin çubi-fələqqanı, — deyirlər,
Dişrə çıxarın həzrəti-mollanı, — deyirlər,
Molla qovula, yə'ni müəllim gələ, vah-vah!
La hövlə vələ qüvvətə illa və billah!

Mən anladım kim, nola mə'na-yi-müəllim?

Qırx-əlli manat pul ala hər ay müəllim?

Bir təzə üsulə ola ifayi-müəllim?

Pulları ala, söyləyə, «oxqay», — müəllim?

Molla ona həsrətlə çəkə küçədə ah!.. ah!..

La hövlə vələ qüvvətə illa və billah!

Bir ildi, bir az çox da olur, yoxdu da mağım,

Nə çatmır əlim bir işə, nə getmir ayağım,

hərdən yeni bir söz danışır oğlan-uşağım,

Taqqıldayır, allah da şahiddi, qulağım,

Port-Artur, Hürriyyəti-Mancuriya, qah-qah!...

La hövlə vələ qüvvətə illa və billah!

And olsun ötən günlərə, divanə olublar!

İslamədə, imanədə biganə olublar!

Billa hi başım çıxmayır, aya, nə olublar?

hürriyyətə-mürriyyətə məstanə olublar...

Bah! bah!.. yenə bah-bah!.. yenə bah-bah!.. yenə bah-bah!..

La hövlə vələ qüvvətə illa və billah!

Ax, ay keçən illər, nola bir də dolaneydin,

Tazə yenə beş yüz il olunca dayaneydin,

Elmi, ədəbi, fəzli, kəmalati dayaneydin!

Ey bildir, inişil, nola odlarə yaneydin!

Ta eyləmiyəydin də bu qafilləri ağah!

La hövlə vələ qüvvətə illa və billah!

Bilməmə işim vardı, başım harda qarışdı,

Elm ilə belə düşmənlə qövmlə bərişdi,

Təciddi-vəfa birlə məriflə sarışdı,

Rahət yata bilmə m, mənə qə m muri da rı ş dı,

Etməkmi olar bir də bu uymuşları ikrah?

La hövlə və lə qüvvətə illa və billah!.

ÖVRADIMIZ, ƏZKARIMIZ ƏFSANEYİ-ZƏNDİR]

Övra dımız, əzkarımız əfsa neyi-zə ndir,

Əfsa neyi-zə n nuri-dilü ruhi-bə də ndir,

Çün hübbi-nisa lazimeyi-hübbi-vətə ndir,

Əhli-vətə niz, hübbi-vətə n ya d alı rız biz!

Dindarlə riz, gündə bir arva d alı rız biz!

Yox fə r q biz im hün dür ilə a lça ğ ımız da,

Da im görürüz iş bu qoca lmuş çağ ımız da,

Cüt-cüt durur övrət solumuz da, sa ğ ımız da,

Ş ə hvət qulu yuz, nə fs dən imdad alı rız biz!

Dindarlə riz, gündə bir arva d alı rız biz!

Hə r ş a m gə rək ü qdeyi-ə fka r aç ı l s ın,

Fə vva reyi-iqbaldə n a mal sa ç ı l s ın,

hə r s ü b h nə m ə z ö t m ə d ə h ə m m a m ə q a ç ı l s ın,

Tə thir e d ə rək dillərə övra d alı rız biz!

Dindarlə riz, gündə bir arva d alı rız biz?

Bu mə ş ğ ə l ə l ə r ş i ve yi-ə ş ya xi-zə ma ndır,

Ata-ba ba m ız da n biz ə miras h ə m ə ndır,

Zə m n e y l ə m ə s ü s t ü z, q a n ı m ız o d k i m i q a n d ır,

Bu yolda t ö k ü b q a n ı m ız ı a d a l ı r ız biz!

Dindarlə riz, gündə bir arva d alı rız biz!

Sair milə lövrətlə ədalət edir, etsin,
Övrət ərə, ər övrətə rəğbət edir, etsin,
hər kim ki, bir övrətlə qənaət edir, etsin,
Üç-dördün ötüb siğə də tə'dad alırız biz
Dindarləriz, gündə bir arvad alırız biz!
Tə'da di-nisa bir hünəri-sariyə mizdir,
Tez boşluyuruq, çün bu libasariyə mizdir,
Övrət nə demək? Xadiməmiz, cariyəmizdir!
Hərçəndə lən və xədə azad alırız biz!
Dindarləriz, gündə bir arvad alırız biz!.

BİR MƏCLİSDƏ ON İKİ KİŞİNİN SÖHBƏTİ .

V ə k i l

Həqsizə həqli deyib, bir çox günə ha batmışam.

H ə k i m

Dərdi təşxis etməyib, qövm-ə qərəba ağlatmışam.

T a c i r

Mən həlal ilə həramı bir-birinə qatmışam.

Rövxəxan

Ümmətin pulun alıb, mən göz lərin islatmışam.

D ə r v i ş

Nərdə bulsam soq açıb, min-min yalan söz satmışam.

S o f i

Ruzu şəb həq-həq deyib, mən hər kəsi oynatmışam.

M o l l a

Gündə bir fitvə verib, məxluqu çox aldatmışam.

E l m

Qəti-ümmid etmişəm, yeksər bu qövmi atmışam.

C ə h l

Orta da keyf eyləyib, mən həm məramə çatmışam.

Ş a ir

Bülbülə, eşqə, gülə da ir yalan fırlatmışam.

Ə v a m

Anlamam hərgiz, cəhələt bəstə rində yatmışam.

Qəzetəçi

Mən cəridəm dolmaq üçün mətləbi uzatmışam.

MİLLƏT NECƏ TARAC OLUR OLSUN, NƏ İŞİM VAR?!

Millət necə tarac olur olsun, nə işim var?!

Düşmənlərə möhtac olur olsun, nə işim var?!

Qoy məntox olum, özgəbrilə nədi karim,

Dünyavü cahanc olur olsun, nə işim var?!

Səsalma, yatanlar ayılar, qoy hələ yatsın,

Yatmışları razı deyilmə kimsə oyatsın,

Tək-tək ayılan varsa da, həq da dıma çatsın,

Mən salim olum, cümlə cahanc batsa da, batsın;

Millət necə tarac olur olsun, nə işim var?!

Düşmənlərə möhtac olur olsun, nə işim var?!

Salma ya dıma söhbəti-tarixi-cəhani,

Əyyami-sələfdən demə söz bir də, filanı,

həl isə gətirməyləyim dolmanı, nani,

Müstəqbəli görmək nə gərək, ömrü fanı;
Millət necə tarac olur olsun, nə işim var?!
Düşmənlərə möhtac olur olsun, nə işim var?!
Övladı-vətən qoy hələ avarə dolansın,
Çirka bi-səfalətlə əli, başı bulansın,
Dul övrət isə sa ilə olsun, oda yansın,
Ancaq mənim avazeyi-şə'nim ucalansın;
Millət necə tarac olur olsun, nə işim var?!
Düşmənlərə möhtac olur olsun, nə işim var?!
hər millət edir səfheyi-dünya də tərəqqi,
Eylər hərə bir mənzili-mə'va də tərəqqi,
Yorğan-döşəyimdə düşə gər ya də tərəqqi,
Biz də edərək aləmi-rö'ya də tərəqqi;
Millət necə tarac olur olsun, nə işim var?
Düşmənlərə möhtac olur olsun, nə işim var?!

OL GÜN Kİ SƏNƏ XALIQ EDƏR LÜTF BİR ÖVLAD

Ol gün ki sənə xaliq edər lütf bir övlad,
Olsun ürəyin şad!
Təyin elə cindarı ki, etsin ona imdad,
Ta dəyməyə həməzad;
Sağdan sola, soldan sağa sal boynuna heykəl,
Qoy cinni məttəl;
Min günə tilimatə tutub eylə müqəffəl,
Gəzdir onu əl-əl;
Gər dəysə sovuq, sancılınıb olsa da bimar,
Hökmet gəb cindar;

Göstərmə təbibə o ciyərguşəni zihar,
Qoyma ola murdar;
Ağlarsa uşaq dərdinin axtarına dəvasın,
Ancaq söyənəsin;
Qorxuzsun o da dərmdə bacarıla çağsın,
Kəssin də sədəsin;
Örgət ona, əlbəttə, özün bir neçə mövhüm,
Məhdud ola mə'sum;
Bu sayədə ömrəyləyə dünyadə o məzlum,
hər haləti məzmum;
Tək-tək dil açanda ona təlimlə Hədyan,
həm olma peşiman;
Bildir ona min dürlü qəbahətləri hər an,
Alsın ələ ünvan;
On yaşa yetincə uşaqın eyləmə qəflət,
Qandır neçə bid'ət;
Ta ön beşə yetdikcə tapar işdə məharət,
həmeyləyə adət;
Göndərmə onu məktəbə, dəngəyləmə başın,
Tökmə üzə yaşın;
hər fəndvə bəcliklə edər kəsib məaşın,
Saxlar özünü başın;
Rahət nəyə lazım edə dünyadə məişət,
Quldurçuluq örgət;
Tainki-qumar oynaya, qətləyləyə, qarət,
Xoşdur beləsən'ət;
Dünyanı soyub, eyləyə hər gün səni xürsənd,

Sağ ol, belə fəzənd!
Evdə tapılır imdi dəxi çay, plov, qənd,
Kimdir sənə manənd?
Nağəhalınıb həbsə, dutarsa səni vəhşət,
Ver hakimə rüşvət;
Sat var-yoxunu, advoqata ver neçə xəfət,
Puç ol hələ-hələbət;
Axırda olub həsrəti-didari-cəməli,
Qal kisəsi xali;
Qaldıqda oğulsuz dəxi tez başla sualı,
Al vizrə vəbəli;
Tap rizqi-hələli,
Ay başı bələli,
Yıq dəymişi, kali,
Olmaz oxumaqdan
Tapmaq bu cələli!..

BİLMƏM NƏ GÖRÜBDÜR BİZİM OĞLAN

OXUMAQDAN?!

Bilməmə görəbdür bizim oqlan oxumaqdan?!
Dəng oldu qulağım!
Jurnal, qəzetə, hərzəvü hədyad oxumaqdan
İncəldi uşağım!
Əqlin aparıb bəs ki, baxır gündə qərayə,
Ya rəb, nə həməqət!
Söz etməz əsər, çarə qalıb imdi duayə,
Tədbir elə, övrət!

Lənət sənə, ifritə, sənindir bu cəhələt,
Et din nə xəyanət!
Səndəntörənibdir bizim evdə belə bid'ət,
Ey mayeyi-hiylət!
Dutsun çörəyim gözlərinin ağü qarasın,
Ey həmsəri-bədxahl!
həşə, oda yaxmaz anə istəkli balasın,
Kəssin səni allahl!
Bu tifli oxutmaqılığa etdin məni tərğib,
həpeylədin iğva.
İmdi nədi fikrin? İşimiz oldu bu təkib,
Yox çarəsi əsla.
Neyhatki, tədbir ola bu xanəxərabə,
Zail olub əqli.
Dərsə, qəzetə, məktəbə, jurnalə, kitabə
Mail olub əqli.
Yıxdın evimi, eylədin övladımı za ye,
İş keçdi məhəldən.
Mənanlamıram elm nədir, ya ki, səməye,
Zarəm bu əməldən!
İstərdim o da mənkimi bir hörmətə çatsın,
Dünyadə dolansın;
Ta qol gücünə malik olub şöhrətə çatsın,
Azadə dolansın;
Bir vəqtidir imdi ki, olub Rüstəmi-dövrən,
Bir ad qazanaydı;
Qarətlərədib ta ki, tapaydı sərü samən,

Bir şey də qanaydı.
Puç eylədin, övrət, bu gözəl, sadəcəvani!
Dilbilməz oğul, vay!
Rəngi saralıb, qalmıyıb əsla yarını canı,
Bir gülməz oğul, vay!
Ax, na xələf oğlum, nə çətin məşqə düşübsən,
Ey kaş, usanaydın!
Quldurluqa yox, elmə təref eşqə düşübsən,
Bu qübhü qanaydın!
Ey nuri-düçəşmim, oxumaqdan həzərəylə,
Saleh vələd ol, gəl!
At min, hünər öyrəş, məni də bəxtəvərəylə,
İşdə bələd ol, gəl!
Bəsdir oxudun, az qalacağının tələf oldu,
Bu kardənəlçək!
Yazmaq, oxumaq başına əngəl-kələf oldu,
Əş'ardənəlçək!
Min elm oxuyub söz biləsən, hörmətin olmaz
Bu dari-cəhənda;
Söz bəhrinə gövhər olasan, qiymətin olmaz,
Xasə bu zəmanda.
Yox, yox, baxıram fikrinə, sən də n oğul olmaz,
Canın bəcəhənməm!
Mırt-mırt oxumaqdan, kişi, bir qan ki, pul olmaz!
Mırtılda dəmadəm,
Qıl elm fərahəm,
Ol qüssəyə həmdəm;

Ömrün olacaq kəmə,

Düşmənsənə aləm!..

MAHI-KƏN'ANIN BATIB, EY PİRİ-KƏN'AN, QƏM

YEMƏ!

Mahi-Kən'anın batıb, ey piri-Kən'an, qəm yemə!

Ta gülüstənin olubdur beyti-ehzan, qəm yemə!

Ey dili-möhnətə də, ol şad ləbriz-i-sürur,

Kəsb namərdi qılar əfkarü vicdan, qəm yemə!

Olma dı məqsudu nuzça dövr-i-çərx-i-kəçmə də r,

Qalmalıdır böylə hələt üz rə dövrən paydar,

Qismətindir, etgilən həmrüz, həm şəbnələ, zar,

Ey rəyyət, ey fəqirü fəhlə, dehqan, qəm yemə!

Sübh tezdən dur ayağə, şamətək çək zəhməti,

Güclülərdən də eşit, hər növ' fəhşü töhməti,

Sən zəlil ol, eybi yox, qoy güclü çəksin ləzzəti,

Qoy səni xar eyləsinlər xanü ə'yan, qəm yemə!

İşlə, qoy qəddin bükülsün, işlə, annın tərləsin,

İşlə, ac qal, aç bəhayim tək əyalın çərləsin,

Zülm dən fərya dü da dı qoy dilin əzbərləsin,

Qarət etsin ruzunu molla vəbəy, xan, qəm yemə!

Çəkgilən ömrün çatınça, binəva, ahü fəğan,

Böylə pünhan sirlər olmaz sənə hərgiz bəyan,

Molla Nəsrəddin, «Lisənülqeyb»ə oldun tərçüman,

Ruhi-pakindir sənə hər dəmsənə xan, qəm yemə!

QOCALIQDAN ŞİKAYƏT

Əfsus qocaldım, ağacım düşdü əlimdən,
Sə d heyf cəvanlıq!
Zə'f eylədi a ciz məni, qaldım əməlimdən,
Çəkdim nə ziyanlıq!
Saldıqca cəvanlıqda keçən günləri ya də
Dərdim olur on qat!
Ya rəb, yetərəm birdəmi dünyadə mura də?
Neyhat və heyhat!
Saqqalağarıb, bel bükülüb, dinmə, filanı!
Övqatım olub təlx;
Övrət də yaxır saqqalıma gündə həməni,
«Rişi ki, bərəng əlx...»
Ya d olsun o günlər ki, mura dımca gəzərdim
Sazəndə Oruğnan;
Min a ciz ü biçarələrin başın əzərdim
Sillə, yu muruğnan.
Bu sayədə hər ləhzə edib sə'yü tələşi,
Sərvət qazandırdım;
Təhsil ələyib qol gücünə əmri-məəşi,
Dövlət qazandırdım.
Əzalər isə süst olub imdi qocalıqdan,
Bir da drəsim yox!
Görməzmişən əhvalımı, düşdüm ucalıqdan,
Fərya drəsim yox;
heç yerdə səsım yox,
Kəskin nəfəsim yox,

Fikrimdi cəvanlıq,

Başqa həvəsim yox!..

BAKI FƏ'LƏLƏRİNƏ

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrənedir imdi,

Fələ də özün daxili-insan edir imdi.

Olmaz bu ki, hərəmrə dəxalət edə fələ,

Dövlətli olan yerdə cəsərət edə fələ,

Asudə nəfəs çəkməyə hələt edə fələ,

Yainki hüquq üstə ədavət edə fələ...

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrənedir imdi,

Fələ də özün daxili-insan edir imdi.

Fələ, mənə bir söylə, nədən hörmətin olsun?

Axır nə səbəb söz deməyə qüdrətin olsun?

Əl çək, bala, dövlətlilərə xidmətin olsun,

Az-çox sənə verdiklərinə minnətin olsun!..

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrənedir imdi,

Fələ də özün daxili-insan edir imdi.

Dövlətli, amandır, özünü salma bələyə,

Fələ sözü həqq olsa da, baxma o sədəyə,

Yol vermə nəfəs çəkməyə hərgiz fəqərəyə,

Öz şə'nini puç eyləmə hər bisəri payə!..

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrənedir imdi,

Fələ də özün daxili-insan edir imdi.

Aldanma, fəqirin olamaz əqli, zəkası,

Çün yoxdur onun sən kimi pakizə libası,

Yox sərvəti, yox dövləti, yox şalı, əbası,

Var köhnə çuxası, dəxi bir təkə qəbası...

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrəne dir imdi,

Fə'lə də özün daxili-insan edir imdi.

İstəsən əgər olma qasudə cəhanda,

Ta olma yasan qəmlərə aludə cəhanda —

Fə'lə üzünə baxma bu bihudə cəhanda,

Öz fikrini çək, ol dəxi fərsudə cəhanda...

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrəne dir imdi,

Fə'lə də özün daxili-insan edir imdi.

Gör millətinin dərđini, axtarma dəvasın,

Əl çəkmə yetimin başına, kəsmə sədasın,

Zinhar qoyub dəhrdə bir xeyr binasın

Yad eyləmə, şad eyləmə millət fütqərasın...

Bu çərxi-fələk tərsinə dövrəne dir imdi,

Fə'lə də özün daxili-insan edir imdi.

CƏHD EYLƏ, SƏN ANCAQ NƏZƏRİ-XƏLQDƏ PAK OL

Cəhd eylə, sən ancaq nəzəri-xəlqdə pak ol,

Məxluqu inandır;

Xasiyyətin od olsa da, ətvərdə xak ol,

Sökələmi, yandır;

Xəlqin nəzərin cəlbələ qurşağə, qəbəyə,

Məclubi-üyun ol;

hər hiyləvü bivoliklə gir, əlbəttə, əbəyə,

İmanə sütun ol;

Sə'y eylə ki, saqqal uzanıb üç çərək olsun,

Papaq ona nisbət

Qurşaq da, bilirsən ki, on a rşın gərək olsun,

Təfsilə nə hacət...

Qoyma yerə təsbihini, əlçəkmə dua də n,

Övrədoxu daim;

Məclisdə çəkib dut özünü, ol nücəbədə n,

Söz söylə mülayim;

İştə geyinib məzhəbi, imanı büründün,

Pək möhtərəm oldun;

İndi nəzəri-xəlqdə sən pak göründün,

Əhli-kərəm oldun;

Başdan-ayağa əmnü əman oldu vücudun,

Zöhd ilə bitişdin;

Nolmaq diləyirdinsə, həman oldu vücudun,

Məqsudə yetişdin!

Vəqf oldu ki, imdi edəsən aləmi talan,

Dut, qoyma qaçanı!

hökm imdi sənindir, dəxi çək işlə rəsamən,

Yığ müşkül açanı;

Dul övrətə bida delə, eytəmə xəyanət,

Xovf etmə əcəldən;

Məkr isə özün qıl, oxu şe ytanə dələ'nət!

Şadolbu əməldən,

Əlçəkmə hiyəldən,

Təzvirü dəqəldən,

İmanı da versən,

Vermə pulu əldən!..

ETDİ BU FƏLƏK HƏR KƏSƏ BİR TÖVR YAMANLIQ

Etdi bu fələk hər kəsə bir tövr yamanlıq,

Sə d heyf, keçən gün!

hər bir iş üçün xatimə bəxş oldu bu afaq,

Olduq yənə məmnun.

Şükreylədik allaha yetişdik cəziyənlə,

Əfsürdə biz olduq.

Çaldı bizə bir öz gə sə ya q ilə fırlıdaq,

Qəmli günə qaldıq.

Nə rəhm bilər, şərm qanar, ağlama qanlar,

Böylə fələk olmaz!

Yox böylə iki dilli, yaman üz lü cəfakar,

Bir zərrə utanmaz!

Verdi bu hamı qonşulara sən'ətü dövlət,

Dünya, sənə lə'nət!

Səsləndi, gedək siz yatın həmməmdə ra höt,

Bicadı bu zəhmət!

İslam uşağı yatsın ayağında fələqqa,

Bu növ'di tə'lim.

Vursun buların başına həm mirzə tərəqqa,

Eylin onu təkrim.

Eyvay, bu fələk qoydu bizi löqməyə həsrət,

Qaldıq biz adamsız!

Verməz dəxi bir parça çörək tapmağa fürsət,

Get, yatgilə şamsız!

Öz bildiyini qıldı müsəlmanlara dövran,

Əl işdən üz üldü.

Ça qça q başın ağrıtdı, kefin çəkdi də yirman,

İş həcvə düz üldü.

Bu çərxi-sitə mkarın a ma n mə sxərə sindən!

Bais, ba la n ölsün!

Baxmış bu müsəlmanlara qə m pəncərə sindən,

Çərxin üzü dönsün!

Əvvəl bu fələk cümlədən əymişdi da mağı,

Qə m kasə si daşdı.

Axırda biz im başımıza vurdu ça nağı,

S u başda n aşdı.

Bir rus görə ndə oluruq xa r yanında,

Quz u, keçiyik biz.

Ke çməz söz üm üz bir pula sərdar yanında,

Çünki nəçiyik biz?!

Tanrı buna şahid —

Quz u, keçiyik biz...

TƏRPƏNMƏ, AMANDIR, BALA, QƏFLƏTDƏN

AYILMA

Tərpənmə, a ma ndır, ba la, qəflətdən ayılma!

Açma göz ünü, xa bi-cə ha lətdən ayılma!

La yla y, ba la, la yla y!

Yat, qal da la, la yla y!

Alda nma ayıqlıqda fə ra qət ola, he yhat!

Qə flətdə ke çənlər kimi ləzzət ola, he yhat!

Vidar ola nın başı sə lə mət ola, he yhat!

At başını yat, bəstəri- rə hətdən ayılma!

La yla y, ba la, la yla y!

Yat, qal da la, la yla y!

Açsan gözünü, rəncü məşəqqət görəcəksən,
Millətdə qəmə, ümmətdə küdurət görəcəksən,

Qıldıqca nəzər millətə heyrət görəcəksən,

Çək başına yorğanını, nıkbətdən ayılma!

La yla y, ba la, la yla y!

Yat, qal da la, la yla y!

Bir ləhzə ayıldınsa, qutar canını, yuxla,

At tiryakını, meyl elə qəlyanını, yuxla,

İncinsə sağın, ver yerə sol yanını, yuxla,

İllərcə şüar etdiyən adətdən ayılma!

La yla y, ba la, la yla y!

Yat, qal da la, la yla y!

Göz nurudur uyqu, onu dur etmə gözündən,

Yol vermə məbada çıxan bir an sözündən,

Amma elə bərk yuxla ki, həтта get özündən,

Afaqı dutan şüri qiymətdən ayılma!

La yla y, ba la, la yla y!

Yat, qal da la, la yla y!

TƏHSİLİ -ELM

Təhsili-ülum etmə ki, elm afəti- cəndir,

həməqləziyandır;

Elm afəti- cəni olduğu məşhuri- cəhəndir,

Mə'rufi- zəmandır;

Pəndi-pəndə nəməşit, ey sadəcəvənəm,

Yaxma qəməcanım!

Xoş olkəsə kim, vəl dolanıb, dağda çobandır,

Asudə həməndir!

Elm içrə xəta olduğun ondan bilirəm kim,

Bilsə nola hər kim,

Elmə gəzənin küfrü zəbanlarda bəyandır,

Təkfirə nişandır.

Məktəb sənə xoş gəlməsin, ol cəyi-xətəmək,

Girmə ona çalak;

Məktəb dediyin qeydi-dilü bəndi-zəbandır,

Qarətgəri-candır.

Çənil nədir? Ol qəlbi qara hoqqeyi-dilxun,

Olma ona məftun!

Aq günlərini etmə qara, allah, amandır!

Bu rəng yamandır.

Dəftər nədir? Ol həzələrin həmdəmi-razı,

Cövfü dolu yazı;

Şairləri naqqal edib, avərə qoyandır,

Bu mətləbəyandır.

Ol başıkəsilməmiş qələmin tutma belindən,

Xövfeylə dilindən,

Axırda çalarcanını, birəfi ilandır,

Əfisə çalandır;

Kağəz sənə ağ göstərir öz sineyi-safın,

Guşeyləmələfın;

Çox tez qaralar qəlbi, mürəbbisi yamandır,

Bir xırdaca yan dur.
Ol za hiri sürxün üröyi qarə qarandaş,
Mirzalərə yoldaş,
Qəlbində xəfi sirrini bildikcə yazandır,
Əyyari-zəmandır.
Dərlər oxumuşlar: oxumaq yaxşıdır, əmma
Var bunda müəmma...
Yaxşı nəzəretdikcə sərəncamı yamandır,
Həraddımı qandır;
Laqlağ¹, amandır,
Qızdırmalı², yan dur,
Sırtıq³, Mozalan⁴, dur!
hop-hop⁵ dilə düşdü,
İş müşkülə düşdü,
Çünki belə düşdü,
İmdi balabandır...

ATA NƏSİHƏTİ

Bəsdir, ey oğul, boş yerə bu elmə çalışma,
Qanın tələf oldu!
Gündüz, gecə sə'yəylə yibən dərsə alıma,
Canın tələf oldu!
Bu şəhərdə çoxdur, görürəm, elm oxuyanlar,
Onlar nə tapıblar?
Divanə dilər məlimi bu yolda qoyanlar,
Guya ki, yatıblar.
Çoxdur zərəri adəm üçün elm oxumağın,

Sənsay və deyim mən

Əvvəl bu ki, məktəbdə olur təlx da mağın,

Ey dideyi-rövşən!

Bir də gözünü nuru gedib gur olacaqsan,

Canın da sağ olmaz;

Rəngin saralıb axırı rəncur olacaqsan,

Bağrında yağ olmaz.

Axırda, tutaq, ölməyib1 onversətə getdin,

Qurtardın özün də;

İnsaf ilə söylə, bu işi yaxşımı etdin?

Bir dur bu sözündə!

Sən də deyəcəksən sasalım*, ya ki, demorqat"

Bilməm necə dersiz;

Xəlqin evini yıxdı çıxıb bir neçə bədzat,

Ax, ax, a beyinsiz!

hər bir gədə bir az oxuyub adəm olubdur,

Zakonu bəyənməz;

Çoban-çoluq oğlu bəy ilə bahəm olubdur,

hamunu bəyənməz;

Gahi şah birtə'nə vurur, gah vəzirə,

Bax, bax, səni tarı!

Gahi ocağa şəkke liyə, gahi də pirə,

Kafir olubarı.

Bundan soru qıl tövbə dəxi, məktəbə getmə,

Bircə usan, oğlum!

Ta baxma müəllim sözünə, ta əməletmə,

Axır utan, oğlum!

Çıx dağa, daşa, yol kəsibən qərətə başla,

Axırda qaçaq ol;

Sal bir beşatan boynuna, bu adətə başla;

həmməli-yaraq ol,

Xəlqə da da nıq ol,

hər işdə sayaq ol,

Var cana ziyanı —

Qeyrətdən uzaq ol!..

* Sosializm.

** Demokrat

Ah EYLƏDİYİM NƏŞEYİ -QƏLYANIN ÜÇÜNDÜR

Ah eylədiyim nəşeyi-qəlyanın üçündür,

Qan ağladığım qəhveyi-fincanın üçündür.

Vəz eylədiyim hədyəvü ehsandan ançaq,

Ümdə qərəzim kisəvü həmyanın üçündür.

Sərgəştəliyim xərmani-buğda lar uçunda n,

Aşüftəliyim sərvətü samanın üçündür.

Fərş eylədiyim sinəmi hər gün qədəmində,

— Kəskin təməim süfrədəki nanın üçündür.

Bimar tənim küftəvü bozbaş ələmində n,

Xunun ciyərim dolma-badımcanın üçündür,

Ağzım dolusu ne'məti-firdovs de dikedə,

Boşqabda qara gözlü fisincanın üçündür.

Vəsf eylədiyim zövqlə ənhari-behişi

Kövsər məzəli şərbəti-rəyanın üçündür.

Gördüm ki, plov bişmədədir, a clğa dözdüm,
Bildim bu tədarük şəbi-ehsanın üçündür.
Ax, bircə görəydim səni, ey sevgili varis,
Meylim sən ilə dəsti-zərəfşanın üçündür.
Mün'implərə can ver, könül, uyma fəqəryə,
Sinəmdə səni bəslədiyim anın üçündür.
Ahın şərəri etməz əsər bir kəsə, hop-hop,
Bu od sənin ancaq alışan canın üçündür...
Ya n, dinmə, sənallah!
Qan, dinmə, sənallah!
həq söyləmiş olsan,
Dan, dinmə, sənallah!..

HƏYAT»IN GOP – GOPUNA CAVAB

Bu tıflki, nuri-bəsərü şireyi-candır,
Tabi-tənü arami-dilü ruhi-rəvandır,
Min zəhmət ilə bəslədiyiniz təvəndir,
Göndərmə bunu məktəbə, rəhməylə, amandırU
Qoy kuçədə naz ilə xuraməyləsin oğlun!
Öz xoşladığı əmrə qiyaməyləsin oğlunQ
Bu bülbüli-şuridəki, pakizə nəfəsdir,
Aludeyi-qəməməyəmail bəhəvəsdir,
Bunca ki, gedib məktəbə, bildikləri bəsdir,
Məktəbdirdi, leyk həqiqətdə qəfəsdir;
Qoyma o dağılmışda məqaməyləsin oğlun!
Sübhün beləvirənədəşaməyləsin oğlun!

Məktəbdə gedib dərslər oxuyanları görürsən,
Nitqi çəkiləntazə cəvanları görürsən,
Qət'ən quruyub cisimdə qanları görürsən,
Arıfəsən, özün yaxşı-yamanları görürsən,
Qıyma ki, gedib fikrini xam eyləsin oğlun?
Ömrün qəmi-elm ilə təməm eyləsin oğlun!
Bavəredəm əməlimdə n olsun fərhaid,
Elm artıq olursa, həm olur qəm mütəzaid,
İstəsən nə cər oğlun e də kəsib fəvaid,
həm sərvəti zaid ola, həm miknəti zaid,
Təğib elə ta kəsbi-həram eyləsin oğlun!
Bir adçıxarıb şöhrəti-tam eyləsin oğlun!
Biçərə kişi, qanmağa başın hələ keydir,
Axır mənə bir söylə görüm, elm nə şeydir?
Bilmək nə gərəkkim, bu əlifdir, bu da beydir?
«həvvəz», sora «hütt», bu nə heydir, o nə heydir?1
Qoy pul qazanıb, sədri məqam eyləsin oğlun!
Bəy-xanlar ilə dəxl-kələm eyləsin oğlun!
Gop-gop2 kimi bifaidə əhli-qələm olma,
Ol Başıqapazlı3, vəli Bidərdü4 Qəm5 olma,
Qız dırma lı6 ol, Təşnələ bü7 Didənə m8 olma,
Molla Mozalalara9 uyus, möhtərəm olma,
Qoy hop-hop olub, şöhrəti-tam eyləsin oğlun!
Kəsbin buraxıb, şe'rə dəvam eyləsin oğlun!

BARIŞNALARA DAİR

Ey gül, nə əcəbsilsileyi-müşki-tərin var,

Ahu nəzərin var.

Vey sərv, nə xoşcanalıcı qəməzlərin var,

Həm işvələrin var.

Aldatdı cəvanlarımızı nəzükirşməni,

Firuzeyi-çəşmin.

Xurmayı saçında nə bələtəlxibərin var,

Zəhrin, şəkərin var.

Başdanayağa şəhd kimi safsəneyşux, ;

Şəffafsəneyşux!

Əmma məkəsi-nəhl kimi niştərin var,

İncəkəmərin var.

Əbnayi-vətəvəqələyir vəslinəçanın,

Həm ruhi-nəvənin.

həttə qocalardan da neçə bəxtəvərin var,

Yaxşı xəbərin var.

Et din saçını «qufravat», urdun üzə «rumyan»

Cövlanelə, cövlan!

Bir ev nə münasib sənə, hər evdə yerin var,

Gəryerdəərin var.

Ancaq demətaçirlərə eşqin əsəret di,

Divanəsəret di.

Amillərətüccardənartıq əsərin var,

Fəthin, zəfərin var.

Məktəblilər içrə deyil az söhbəti-ruyin-,

Keyfiyyəti-muyin.

Dərsi-qəmi-eşqin oxuyan min nəfərin var,

Aşiftələrin var.

Qafqazlı müsəlmanlar e dərsə səni qaib,

Fikr etmə əcaib.

İrənlı müsəlmanları tək əbdi-dərin var,

Min dərbədərin var.

Xud sanma ki, meyxanədə çoxdur sənə üşşaq,

Didarına müştəq.

Məsciddə dəxi bir neçə xunincigərin var,

Şuridəsərin var.

Bilməm nə füsun eylədin, ey fitneyi-əyyam,

Uydu sənə islam?!

Gərşəhrdə, hər bəldədə bəscansüperin var,

Dildələrin var.

Aşiq arayıb aləmi seyr eylədin əmma,

Xeyr eylədin əmma;

Bir zövcü-hələl ilə dolaşsan zərərin var.

Xövfin, xətərin var.

Nər xami-təmə' aşiq ilə ülfətin olmaz,

Ünsiyyətin olmaz;

Varın yox e dən sərxoşa əvvəl nəzərin var,

Sonra həzərin var.

Gövhər saçılır, zər saçılır yar yolunda,

Dildar yolunda.

Ey bəhr, sa mırsan sənin ancaq gühərin var?

Veykan, zərin var!

hop-hop, demə bixud ki, mən uydum o nigarə,

Bax əhli-diyarə.

Ey qa fil, öz ündənsənin ancaq xəbərin var!

Xuna bi tər in var,

Dərdin, kə də rin var,

Çox dərdi-sərin var,

Bu köhnə başında

Tazə xəbərin var!

Millət belə batdı,

Ümmət elə yatdı,

Xud, söylə, ay axmaq,

Daş kim oyatdı?

Dinmə, xətərin var!

CAVABLAR CAVABI

Elm a yineyi-surəti-həl idi, nədən bəs,

Əsəmdə ərvahə misal idi, nədən bəs,

Elm ilə vətən nikməal idi, nədən bəs,

Təhsili-ə dəb, kəsbi-kəmal idi, nədən bəs,

Millət ümənəsi bu gözəl rütbəyi dandı?

Əfsus, «Həyat»¹ isə məmat oldu, qapandı!

Elm idi əkər bəxş edən insənə şərəfət —

Millət nə səbəbdən ona göstərmədi rəğbət?

İslam ülumunda gər olsaydı ləyaqət

Rusi oxumuşlar bə neçin etdilə nifrət?

Bu nifrəti hər gündə görüb axır utandı,

Əfsus, «həyat» isə məmat oldu, qapandı!

Mey nəşəsini zövq bilər, cam nə bilsin?

Ruh anladığı ləzzəti əcram nə bilsin?

Ustadın işin, işlədiyini xəm nə bilsin?
Elmin, hünərin qiymətin islam nə bilsin?
Getsin qabağa qonşular, islam dayandı,
Əfsus, «Nəyat» isə məmat oldu, qapandı!
Qoy qonşular alsın hələ min dürlü fəvaid,
Qoy qonşular etsin hələ təzyidi-cəraid,
Sənsöylə, qəzetdən nə olur bizlərə aid,
Ancaq ikini bir elə, qoyma ola zaid,
İslamda bilmək, oxumaq çünki ziyaandı,
Əfsus, «Həyat» isə məmat oldu, qapandı!
Əgyarlar imdi sənə faiqmi, deyil ya?
İslamını məhv etməyə şaiqmi, deyil ya?
İbzali-himəm millətə layiqmi, deyil ya?
Ancaq əməlin qəti-əlahiqmi, deyil ya?
Çün qəti-əlahiq odu hər guşədə yandı,
Əfsus, «həyat» isə məmat oldu, qapandı!
Gopnan əmələşmaz, işə qeyrət gərək olsun,
Millət düyünün açmağa hümmət gərək olsun,
Min elm deməkdə nə həmiyyət gərək olsun,
Sözdən nə bitər, işdə həqiqət gərək olsun!
Həqsizliyi hər gündə görüb axır usandı,
Əfsus, «Nəyat» isə məmat oldu, qapandı!
Ağrıma əbəs başını, meyletmə ülumə,
Yox vəq qoyan elmə, kəmalətə, rüsumə,
Hər kəs cibini güdmə dədir baxsan ümumə,
Xərc etsə edər dolma-badımca nə, lühumə;
Hop-hop, yeməyə, içməyə bu qövüm yarandı!

Əfsus, «həyat» isə məmat oldu, qapandı!..

ADƏTİMİZ DAŞ İDİ DƏ'VA GÜNÜ

Adətimiz daş idi də'va günü,
Tullarıdıq əldə sapa n qıjha qıj!
hər kəsə dəysəydi, e dərdi ha mən
Bir neçə gün ahü fəğan, ufha uf!
Mərhəm olurdu, sağalırdı yara,
Əldə qalırdı yənə can sapbasağ
İmdi revolverdi, dönüm başına,
Nagəh olur gülləfəşan parta part!
Onda görürsən yıxılıb yanbayan
Bir neçə növrəstə cəvan la ybalay!
Tüf belə dövrənə ki, bədtər olur
Seyri-fələk, dövrü-zəman ilbə il!
Milləti-islam qırır bir-birin,
Allah, aman, bu nə yaman qırhaqır!
Qardaşa bax, qardaşını öldürür,
Vəhşi olub əhli-cəhan sərbəsər!
Milləti gördükcə belə hər ü mər
Könlüm olur dopdolu qan qatba qat.
Böylə gədersə, Bakı əldən gəder,
Qalmaz o mə'va də aman hiç, hiç!
Bari, xudaya, özün islah qıl,
Ta edələr pirü cəvan sülh, sülh!

KÜPƏGİRƏN QARININ QIZLARA NƏSİHƏTİ

Qarı nənin sözlərini sənə çərindir,
Canım, gözüm, ay qız!
Nərkəlməsi minləli-Yəməni, dürri-Ədəndir,
Anla sözüm, ay qız!
Çox ömrələyib, çox da hünər etmişəm isbat
Bu dari-cəhanda.
Min hiylələri qatlamışam sənə qat-qat
Bu xeyli zəmanda.
Min il sənə nəqlin ələsəm məkrinisi,
Qurtarmaz, azalmaz.
Doldursam əgər məkrə ətrafi-cəhani,
Bir boş yeri qalmaz.
Cədu da əlimdən bacarıb cindənə qurtarmaz,
Əfsunuma bah-bah!..
Məneylə diyim məkrin şəyatindən bəcarmaz,
Vallah və billah!
Xoş taleimi şənki, bu gün feyzi-hüzurum
Oldu sənə qismət.
Qan sözlərimi, indi sən, ey gözdeki nurum,
Qoyma keçə fürsət.
Əvvəl bu qədər bilki, vəfadar ər olmaz, —
Aqil olur olsun;
Bir ərki, vəfadar ola, ələmdə tapılmaz, —
Cəhil olur olsun;
Zinhar, vəfa etmə tələb ərdədiyindən,
Sərvəqt ol, amandır!

Asudə xəyal olma bu şəhər de diyindən,
Üç-dördün alandır.
Qırx ilə dəsən bir kişi əmrində itaət,
Mənzurda bilməz;
Və qta ki, qocaldın alacaq başqa bir övrət,
Baxmaz sənə, gülməz.
Ər dərdü qəmin çəkmə, sən öz halına aqla,
Canı bəcə həmməm!
Sərrişteyi-tədbirini xəlvətcə yumaqla,
Qıl könlünü xürrəm.
Tainki ayıqdır, həzər et ər de diyindən,
Ər zülmü yamandır!
Çün yuxladı, əl qat cibinə zər de diyindən,
Öz rəngini yandır.
Füsrət ki, olur rəngini vur hər gecə məxfi,
Fərrarəlik öyrəş!
Ta bilməyə şeytan da götürdün necə məxfi,
Əyyarəlik öyrəş!
Çün sübh çayın içdi kişi, çıxdı kənarə,
Bidərdü qəm oldun;
Açıldı başın, indi qıl öz dərdinə çarə,
Banu hərəm oldun;
Ver Xansənəmət, yağ, düyü, bal, çay, şəkərləsin,
Gülqənd varəvdə;
Artıq nə qalarsa, ona da xüşgəbərləsin,
həçənd varəvdə.
Göndər uşağı, Şahbacını eylə xəbərdar —

Gəlsin hələ-həlbət,
Gəldikdə gətirsin neçə övrətləri zinhar,
Qur məclisi-işrət.
Mindir ocağa qazqanı, qaynat samavarı,
Çal nayı, qavalı;
Mehmanlara hazır eləmin dürlü naharı;
Ver külçə, qoğalı,
həm qaymağı, balı.
Ər fə'ləlik etsin,
Hərgün işə getsin;
Olma ona həmqəm,
Canı bəcəhənnəm!
Sənçəkmə məhəli,
Qur məclisi-ali,
Pozma bu cəhəli,
Ay başı bəhəli!..

UŞAQLARA

Ey millətin ümmidi, dilu canı, uşqlar!
Validlərinin sevgili cananı, uşqlar!
Mədərləriniz etdi sizə mehrü məhəbbət,
Ağuşı-şəfəqqətdə sizi bəslədi rahət,
Validləriniz xərcinizə etdi kəfələt,
Əlminnətü-lillah, sizə yar oldu səadət,
Olduz hərəniz birəvin oğlanı, uşqlar!
Asudə gəzin indi bu dünyanı, uşqlar!

Siz sərv kimi sərgəş olub boylə boy atdız,
İllik beçə tək banlıya raq xəlqi oyatdız,
Şad oldu pədən, mədəriniz — bu boya çatdız,
Bəsdir sizə gəhvəreyi-nəz içrəki, yatdız,
İndi buraxın bılışı, yorğanı, uşaqlar!
həmtərkələyin xanəyi-viranı, uşaqlar!
Vəqt oldu çıxıb kuçədə cövlənədəsiz siz,
hərcəyi gəzib, hər yeri seyrənədəsiz siz,
Cəngü cədəlü qarətütələndəsiz siz,
hər cildə girib, aləmi virənədəsiz siz,
Gündə atasız bir neçə patranı, uşaqlar!
Ta öyrənəsiz pşveyi-də'vanı, uşaqlar!
Vəqq oldu həvəs etməyəsiz məktəbə, dərsə,
Təlim alasız hər nəki, aləmdə betərsə,
Xeyri buraxıb, əxz edəsiz hər nəzərərsə,
Mail olasız hər işəkim, fitnəsə, şərəsə,
Adət qılasız həzəvü hədyanı, uşaqlar!
Siz neyləyəsiz məktəbi, mollanı, uşaqlar!
Vəqt oldu vurub yıxmağa müştəq olasız siz,
Evdə gərəkəvvələçəki, qoççaq olasız siz,
Nəm validə, həm validəyə ağ olasız siz,
Dincəlmiyələr tənə qədən sağ olasız siz,
hərgün döyəsiz mədəri-nəlanı, uşaqlar!
Ta uf deməyə qalmıya imkanı, uşaqlar!
Hər istədiyiniz olmasa hasil pədənindən,
Vur, yıx, cala, ta qorxuya düşsün zərərindən,
Söy ağzına cür'ətlə, çəkinmə hünərindən,

Biçarə xilas olmaq üçün şurü şə rindən,
Çıxsın canı, satsın qabı-qazanı, uşaqlar!
Neylər dəxi ol sərvətü samanı, uşaqlar!
Bəsdir ki, oğul sahibi düşgün pə dər oldu,
Xeyr oldu əcəba qibəti, bəxtəvər oldu,
Göz nuri hesab eylə diyi dərdi-sər oldu,
Zəhmətlə əmək verdiyi cümlə hə dər oldu;
Nə ölmədi ta kim, qutara canı, uşaqlar!
Nə tapmadı öz dərdinə dərmanı, uşaqlar!..

MƏN BİLMƏZ İDİM BƏXTDƏ BU NİKBƏT OLURMUŞ

Mən bilməz idim bəxtdə bu nikbət olurmuş,
İzzət dönüb axır belə bir zillət olurmuş,
Çərxin, əcəba, seyri də min babət olurmuş,
Millət ayılıb talibi-hürriyyət olurmuş,
Millətdə də, ya hu, belə bir qeyrət olurmuş?!
Ya lqız, nə deyim, getdi mənim millət əlimdən,
Torpaq başıma, çıxdı bütün izzət əlimdən!
Təbriz də gər olmuş idim cüm'ə imamı,
Gizlin ki, deyil, yaxşı bilir mətləbi hamı,
Pul ilə satın almış idim mən bu məqamı,
Uydurmuş idim kəndimə bilcümlə əvamı,
Əbd etmiş idim şəhrdə hər püxtəni, xamı,
Xud, mən nə bilim sübh dönüb şam olacaqmış,
İranda da hürriyyəti-islam olacaqmış?!
Tədris ilə salmışdım əlbunca dehatı,
Bir paça çörək nökrə etmişdim elatı,

Artırmış idim məzrəni, ilxını, atı,
Rəncbər eləmişdim özümə çöllünü, tatı,
Dərgar idi xeyrimdə ümumin hərəkəti,
Birdən-birə getdi hamı kərrü fərim, ey va y!
Çıxdı boşa sərvət qazanan əllərim, ey va y!
Təbrizdə rahat ye yib, asudə doyardım,
Mö'minləri hərtöhmətə olsaydı qoyardım,
həraxmağı, xamı quzucildində soyardım,
həqsöz dəyənin canın alıb, çeşmin oyardım,
Neylərdim edərdim, neçə rəng olsa boyardım,
Sədhəyf, gözəl hökmi-şəriət tələf oldu!
Qanuni-əsa si də bir əngəl kələf oldu!
Bilməmarılar mənzilinə kim çöp uzatdı,
İllərcə təğəfüldə yatan xəlqi oyatdı,
Fitnə ağacın əkdi, evim qəmlərə batdı,
Mən hərçi çalışdım ki, kəsəm, qol-buda qatdı,
Əhli-qərəz öz istədiyi mətləbə çatdı;
Əhkami-şəriət dəxi bir kar görərmi?
Bundan sora bir buqda da anbar görərmi?
Lal olsa nölur Mirzə Cavadın1 dili, ey kaş!
Ta ağzın açıb eylədi hər gizli sözü faş!
Bir yanda yığıb Mirzə hüseyin2 başına yoldaş,
Cığ-mıg edib axır başıma saldıla bir daş,
Təbrizdə ta oldu bərəngixtə pərxaş,
İndi həsəbülxa hişi-əhli-həsəd oldum,
Bir da drəsim olmadı, xaric-bələd oldum!
Divanə edibdir məni Təbriz xəyalı,

Məclis də təvazö' də ki nimxiz xə ya lı.
Mətbə x iyi, süfrə qə mi, də hliz xə ya lı,
Sədr i dü yün ün buyi - fə rə hbiz xə ya lı,
Qə nda blə pür kase yi - lə briz xə ya lı;
Bir də o gözəl g ünlə ri, ya rə b, gö rər ə m m ə n?
Bu xa m xə ya lı e dib a xır ö lə r ə m m ə n?
Ya rə b, nola bir də e d ə m ol ş ə hri ziyarət,
Naz ilə xü rə m ə g ə l ə m — a r x a m d a c ə m a ə t!
Gö rdü kdə m ə ni yol v e r ə bu ə hli - vilə yət,
Tə 'zim e d ə, baş e ndirə, qol bağ la ya millət,
Bir kimsə d ə bir söz demə yə olma ya cür 'ət,
Ə 'ya nları dindir s ə m e d ə fə xü mü ba hat;
Heyhat və heyhat və heyhat və heyhat!!!
Get yat və get yat və get yat və get yat!!!

HƏR NƏ VERSƏN, VER, MƏBADA VERMƏ BİR

DİRHƏM ZƏKAT

hər nə versən, ver, mə b a d a v e r m ə b i r d i r h ə m z ə k a t,
Qoy a cı n d a n ö l s ə ö l s ü n b i n ə v a k ə n d l i v ə t a t.
hər nə dü z versən, ver, o ğ l u m, b o r c u n u v e r m ə t ə m ə m,
hər nə a l s a n, a l, a m a n d ır, a l m a k a s ı b d a n s ə l ə m.
hər nə e t s ə n, e t v ə l a k i n e t m ə m e y d ə n i c t i n a b,
Nər nə d u t s a n, d u t v ə l a k i n d u t m a b i r k a r i - s ə v a b.
hər nə ç ə k s ə n, ç ə k, v ə l i, ç ə k m ə x ə c a l ə t q ü b h d ə n,
hər d a y a t s a n, y a t, a y ı l m a, d u r m a h ə r g i z s ü b h d ə n

hər yerə gəlsən, gəl, amma gəlmə dərsə, məktəbə,
hər kəsə uysan, uy, amma uyma dinə, məzhəbə.
hər nə çəksən, çək, bərdər, çəkmə düz mizanını,
Çəkmə sən millət qəmin, çəkmə, çək öz qəlyanını.
Baxmasan eytəmə, baxma, baxma, bax lö' bətlərə,
Gəlməsən imanə, gəlmö, gəlmə, gəl lə'nətlərə.
Olmasan bir xəyrə bəis, olma, ol bəis şərə,
Etməsən imdad, etmə, et sitə m acizlərə.

HƏ, DE GÖRÜM, NƏ OLDU BƏS, AY BALAM,

İDDƏALARIN?

Hə, de görüm, nə oldu bəs, ay balam, iddəaların?
Dutmuş idi yeri, göyü nalələrin, nəvaların..
Yoxsa qanıb da eybini boşlamısan ədaların?
Şimdi, hərif, söz həman mən deyən oldu, olma dı?
Sən demədinmi sağlama m, yox bədənimdə bir mərəz?
Mən demədimmi cövhəri-nəfsinə hirs olur ərəz?
Sən demədinmi şəxsimə əltapa bilməyib qərəz?
Ta ki, olundu imtəhan, mən deyən oldu, olma dı?
Əncümən əhlinin, qoçaq, sən demədinmi, bir tək
Verməyə çək riza gələ ölkəmizə Ətabəki?!!
Noldu ki, tez boşaldı bəs iş görən əncümən dəki?
Köhnə qapı, həman daban, mən deyən oldu, olma dı?
Sən o deyilmidin, de din: dumdur ümidgahımız?
Mən demədimmi, var buna dumduru iştibahımız?
Bakı vəkili getdimi, oldumu da dxahımız?
Get, həb xamsən, dolan, mən deyən oldu, olma dı?

Sən də mədinmi duma da rə'f olur ehtiyacımız?
Mən də de dimmi çox yemə, tez pozulur məzacımız?!
Qara buludlar oynasır, indi nədir əlacımız?
Çulğalayır bizi duman, mən deyən oldu, olmadı?
Sən o deyilmidin, de din: var bizim ittihadımız?
Mən də, ya dında var, de dim: yox buna e'tihadımız,
Büğzə, nifaqədir bizim qeyrətü ictimadımız?!
Pərdə açıldı nağəhən, mən deyən oldu, olmadı?

FƏ'LƏ, ÖZÜNÜ SƏN DƏ BİR İNSANMI SANIRSAN?!

Fə'lə, özünü sən də bir insanımı sanırsan?!
Pulsuz kişi, insanlığı asanımı sanırsan?!
İnsan olanın cahü cəhali gərək olsun,
İnsan olanın dövləti, mali gərək olsun,
hümmət demirəm, evləri ali gərək olsun;
Alçaq, ufaçıq daxmanı samanı sanırsan?!
Axmaq kişi, insanlığı asanımı sanırsan?!
hər məclisi-ali də soxulma tez arayə,
Sən dur ayaq üstə, dəmə bir söz ümərəyə,
Caiz deyil insanca danışmaq füqərayə.
Dövlətlilərə kəndini yeksanı sanırsan?!
Axmaq kişi, insanlığı asanımı sanırsan?!
Fəqr ilə ğina əhlinə kim verdi müsəvat?
Mə'na də də, surətdə də var bunda münafat,
Öz fəzlini pulsuz edəmənə isbat,
Bu mümtənə i qabili-imkanı sanırsan?!
Axmaq kişi, insanlığı asanımı sanırsan?!

Get vur çəkicin, işlə işin, çıxma zeyindən,

Məqsud müsavət isə ayrılma ceyindən,

Var nisbət in ərba bi-ğina yə nə şe yindən?

Bir abba si gün muzdunu milya nmı sa nırsa n?!

Axmaq kişi, insa nlığı asa nmı sa nırsa n?!

Dövlətliyik, əlbəttə, şərə fət də biz imdir,

Əmlak biz imdirsə, əyalət də biz imdir,

Diva n biz im, ərba bi-hökumət də biz imdir,

Ölkə dərə bəylik deyə xan-xa nmı sa nırsa n?!

Axmaq kişi, insa nlıqı a sa nmı sa nırsa n?!

Asudə dola nmaqda ikən dövlətimiz də n,

Azğınlıq e dirsiz də hələ ne' mətimiz də n,

Boylə çıxacaqsız mı biz im min nətimiz də n?!

Ehsa nımız ın şük rünü küfr a nmı sa nırsa n?!

Axmaq kişi, insa nlığı asa nmı sa nırsa n?!

Neç bir uta nırsa n?!

Ya bir usa nırsa n?!

Əlminnətü-lilla h,

Odlara ya nırsa n

NAƏHL OLANA MƏTLƏBİ ANDIRMAQ OLURMU

Naəhl olana mətləbi andırmaq olurmu?!

Söz qa nmı yara zor ilə qa ndırmaq olurmu?!

Könlüm sərə ma ildir əzəldən bəri, ey pul!

Olsa m da nolur taətinə il-günü məşğul,

Sənlə görürəm kəndimi hər bəzmdə məqbul,

Sənsiz bu cəhən əhlin inandırmaq olurmu?!
Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!
Sənsən mənim əfz uniyi-sərma ye yi - fəxrım.
Sənlə uca lır mətə be yi- pa ye yi- fəxrım,
Gər dönsə üzüm qiblədən, ey mə ye yi-fəxrım,
Səndən yana göz nuru dolandırmaq olurmu?!
Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!
Canım üzülüb səndən ötür xəlqi soyunca,
Bir yatma mışam ta səni sənduqə qoyunca!
Dərlər mənə: pul yağmayı boşla, ye doyunca!
Eşq əhlini sövdədən usandırmaq olurmu?!
Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!
Kasib deyiliz, sikkeyi-pulu tanırız biz,
Pul ilə olan şən'ü şüunu qanırız biz,
Bir həbbə zərər yetsə pula, odlanırız biz,
Yansın ciyərim! Dövləti yandırmaq olurmu?!
Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!
Sə'y eyləmişəm bir nəçə il zirəkü çalak,
Hardansa keçib girimə çox sərvətü əmlak,
Bir acizə rəhm etməyib, ömr eyləmişəm pak,
İndi bu süluki yavalandırmaq olurmu?!
Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!
Bunlar keçər, indi düşüb el başqa həvayə,
Pul istənilir, məktəba çılsın füqərayə,
Oğlan oxusun, qız oxusun payəbəpayə;
Kasibləri elmə ucalandırmaq olurmu?!
Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!

Dəxli mənə nə elm oxuya millət uşağı?!

Təhsili-kəmalət edə ya ümmət uşağı?!

Getsin işə bu tənbəlü biğeyrət uşağı?!

Canım, gözüm, arifləri qandırmaq olurmu?!

Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!

Bizlərdə yox idi belə adət, — yeni çıxdı,

Övrətlərə tədrisi-kitabət yeni çıxdı,

İslamə xələl qatdı bu bidət, — yeni çıxdı,

Bu çeşməni bir növ' bulandırmaq olurmu?!

Naəhl olara mətləbi andırmaq olurmu?!

Gəcil

<http://Gajil.20m.com>